

Научно-образовательный электронный журнал

ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ

**Выпуск №25 (том 5)
(апрель, 2022)**

Международный научно-образовательный
электронный журнал
«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ»

УДК 37

ББК 94

**Международный научно-образовательный электронный журнал
«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». Выпуск №25 (том 5) (апрель,
2022). Дата выхода в свет: 30.04.2022.**

Сборник содержит научные статьи отечественных и зарубежных авторов по экономическим, техническим, философским, юридическим и другим наукам.

Миссия научно-образовательного электронного журнала «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ» состоит в поддержке интереса читателей к оригинальным исследованиям и инновационным подходам в различных тематических направлениях, которые способствуют распространению лучшей отечественной и зарубежной практики в интернет пространстве.

Целевая аудитория журнала охватывает работников сферы образования (воспитателей, педагогов, учителей, руководителей кружков) и школьников, интересующихся вопросами, освещаемыми в журнале.

Материалы публикуются в авторской редакции. За соблюдение законов об интеллектуальной собственности и за содержание статей ответственность несут авторы статей. Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов статей. При использовании и заимствовании материалов ссылка на издание обязательна.

© ООО «МОЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КАРЬЕРА»

© Коллектив авторов

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Пестерев С.В. – гл. редактор, отв. за выпуск

Батурин Сергей Петрович	кандидат исторических наук, доцент
Боброва Людмила Владимировна	кандидат технических наук, доцент
Богданова Татьяна Владимировна	кандидат филологических наук, доцент
Демьянова Людмила Михайловна	кандидат медицинских наук, доцент
Еремеева Людмила Эмировна	кандидат технических наук, доцент
Засядько Константин Иванович	доктор медицинских наук, профессор
Колесников Олег Михайлович	кандидат физико-математических наук, доцент
Коробейникова Екатерина Викторовна	кандидат экономических наук, доцент
Ланцева Татьяна Георгиевна	кандидат экономических наук, доцент
Нобель Артем Робертович	кандидат юридических наук, доцент
Ноздрина Наталья Александровна	кандидат педагогических наук, доцент
Павлов Евгений Владимирович	кандидат исторических наук, доцент
Петрова Юлия Валентиновна	кандидат биологических наук, доцент
Попов Сергей Викторович	доктор юридических наук, профессор
Табашникова Ольга Львовна	кандидат экономических наук, доцент
Тюрин Александр Николаевич	кандидат географических наук, доцент
Усубалиева Айнура Абдыжапаровна	кандидат социологических наук, доцент
Фаттахова Ольга Михайловна	кандидат технических наук, доцент

QISHLOQ XO‘JALIGI EKINLARI UCHUN AZOT, FOSFOR (NP) VA MIKO ELEMENTLAR (ZN,FE,CU,MN) TUTGAN SUYUQ O‘G‘ITLAR ISHLAB CHIQRISH Toshteyrov Husniddin Yusubjon o‘g‘li	687
ПРЕЗИДЕНТ, ИЖОД ВА ИХТИСОСЛАШГАН МАКТАБЛАРНИНГ БОШҚАРУВ ТИЗИМИ Бегматова Раъно Шукурулла қизи, Алимова Қундуз Ойбек қизи	694
RUSIYZABON O‘QUVCHILARGA O‘ZBEK TILINI O‘QITISHDA ILG‘OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH Mamayunusova Dilfuza Muxitdinovna	699
O‘RTA MAKTABDA KIMYO O‘QITISHDA ONLINE DARSLARNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI Ergashov Mansur Yarashovich, Sattorova Sarvinoz Zafar qizi	704
METODIK ISHLARDA SEMINARLAR VA SEMINAR- PRAKTIKUMLARNING AHAMIYATI Umarkulova Shaxnoza Saidovna, Botirov Shonazar Askar o‘g‘li	710
AMIR TEMUR TUZUKLARI VA UNDA ILGARI SURILGAN MA‘NAVIY G‘OYALAR Sevinch Jo‘rayeva Orifxon qizi	716
IRSIY KASALLIKLARNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA TURLARI Hayitova Shaxrizoda Baxrom qizi, Òrinova Nargiza Hakim qizi	729
HOW TO TEACH SPEAKING SKILLS AT SCHOOL Umarova Gulnora Mirzaolim kizi, Askarova Mavluda Umaraliyevna	735
THE USE OF NEW PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN ENGLISH LESSONS Khasanova Umida Abdurakhmonovna	739
BOJXONA TO‘LOVLARIDAGI O‘ZGARISHLAR VA ULARNI IQTISODIYOTDAGI O‘RNI Ne‘matjanov Bexzod Baxtiyor o‘g‘li	742
UZBEKISTAN CUSTOMS BENEFITS FROM BEING A MEMBER OF WORLD TRADE ORGANIZATION Ne‘matjanov Bexzod Baxtiyor o‘g‘li	746
BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI YOZMA NUTQINI SHAKLLANTIRISH Ummatova Mavjuda Kadirovna, Xoshimova Ozodaxon Raxmatullayevna	750
HALIMA AHMEDOVA SHE‘RLARIDA LIRIK QAHRAMON TALQINI Djumaniyazova Nasiba, Polvonnazarova Bibixon	753
EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INCREASING THE EFFICIENCY OF SMALL BUSINESSES Qosimova Dilorom Sobirovna, Adashev Azimjon Urinboevich	758

ФИО авторов: *Umankulova Shaxnoza Saidovna*

Jizzax davlat pedagogika instituti

Ta'lim muassasalarini boshqaruvi yo'nalishi

2 bosqich magistri

Botirov Shonazar Askar o'g'li

Jizzax davlat pedagogika instituti

o'qituvchisi

Название публикации: «МЕТОДИК ISHLARDA SEMINARLAR VA SEMINAR-PRAKTIKUMLARNING AHAMIYATI»

Аннотация: Ushbu maqolada ta'lim muassasalarida seminar va seminar praktikumlar metodik ishlarni tashkil etishdagi ahamiyati va shu qatorda metodik ishlarning hozirgi kundagi ahamiyati haqida fikrlar keltirilgan.

Калит so'zlar: seminar praktikumlar, interfaol metodlar, illyustratsiya, dialog, munozara, instruktiv-direktiv hujjatlar

Ta'lim muassasalarida seminar va seminar praktikumlar metodik ishlarni tashkil etishning samarali vositasi hisoblanadi. Agar seminar yaxshi tayyorlangan bo'lsa (mavzusi o'qituvchilar ehtiyojlari asosida tanlangan, batafsil reja ishlab chiqilgan, ish vaqti optimal belgilangan, o'qituvchilarning seminar jarayonidagi vazifalari, ishtiroki aniqlashtirilgan bo'lsa va h.k.), uning natijalari, albatta, yuqori bo'ladi.

Seminarlar va seminar-praktikumlar o'qituvchilarning professional mahoratini takomillashtirishga xizmat qiladi. Shuning uchun ham, ular amaliyotda keng qo'llaniladi. Ta'lim muassasasining ish rejasida seminar-praktikum mavzulari belgilanadi, avgust kengashlarida keng muhokama qilinib, batafsil reja ishlab chiqilib, tasdiqlanadi. Birinchi mashg'ulotdayoq mazkur rejani o'qituvchilar javobini olishni kutayotgan konkret savollar bilan to'ldirishni taklif etish mumkin. Seminar 2-3 va

undan ham ko‘p mashg‘ulotlardan tashkil topishi mumkin.⁴⁹ Mazkur seminarlarda interfaol metodlardan keng foydalanib, mavjud muammolar yechimi amalga oshiriladi, yangi adabiyotlar bilan tanishtiriladi, ilg‘or tajribalar bilan almashiladi, amaliy mashg‘ulotlar bajariladi, hamkasb ishi kuzatiladi va h.k.

Keyingi paytlarda pedagoglar bilan treninglar o‘tkazish amaliyotga keng joriy etilmoqda. Ularning asosiy maqsadi – pedagogika va psixologiyaning eng yangi yutuqlari bilan tanishtirishdan iboratdir. Bunday treninglarni o‘tkazish uning tashkilotchilaridan yuqori darajadagi malakani talab etadi. Odatda, treningni tayyorlash va o‘tkazish maxsus tayyorgarlikdan o‘tgan xodim yoki muassasa rahbari, pedagog va psixolog zimmasiga yuklatiladi.

Trening — bu shaxsning turli psixik sifatlarini (diqqat, xotira, iroda va h.k.) mashq qildirish, o‘zini-o‘zi psixofiziologik holatini boshqarish, ma’lumotlarni qabul qilish va qayta ishlash, mehiatni tashkil etishning turli usullarini o‘zlashtirish bo‘yicha maxsus tanlangan mashqlar tizimidir.

Shunga o‘xshagan mashqlarning muhim ahamiyati — o‘zining xulqiga, yurish-turishiga chetdan baho olish, shuningdek, o‘zining xarakterini o‘zi baholashidir.

Seminarlarda pedagoglarning faolligini oshirish uchun nimalarga ko‘proq e’tibor berish lozim?

Mazkur masala, ayniqsa, bugungi, texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda alohida ahamiyat kasb etadi. Quyida biz ta’lim muassasasida metodik tadbirlarni tayyorlash va o‘tkazish jarayonida pedagoglar faolligini oshirishning ayrim metodlarini keltirib o‘tamiz.

Eng yaxshi pedagoglarga o‘quvchilar bilan ishlash amaliyotidan konkret holatni tavsiya qilish maqsadga muvofiqdir. Pedagog xohlagan sharoitda to‘g‘ri qaror qabul qilishni bilishi lozim. Mazkur metod taklif etilgan qator holatlarni chuqur tahlil etib, asoslangan qaror qabul qilish imkonini beradi. Bu esa, o‘z o‘rnida, taklif etilgan holatni har tomonlama va chuqur tahlil qilishni, taqqoslashni hamda qabul qilingan qarorni

⁴⁹O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligining 2011-yil 4-iyuldagi “Uzluksiz metodik xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi 144-sonli buyrug‘I bilan tasdiqlangan nizomlar.

asoslashni talab etadi. Konkret holatlarning to‘rtta turi mavjudligi ma’lum⁵⁰.

1. Illyustratsiya — holatlarda amaliyotdagi oddiy holatlar ta’riflanib, shu yerning o‘zida yechimi beriladi.

2. Mashqlarni yechish holatlarda ayrim mashqlarning (konspekt rejasini ishlab chiqish, o‘quvchilar bilim, ko‘nikma, malakalari bilan bog‘liq jadvallarni to‘ldirish va boshqalar) yechimi taklif etiladi.

3. Baholash holatlarda muammo hal etilgan bo‘lib, pedagogdan qabul qilingan qarorning tahlilini berib, uni asoslash va baholash talab etiladi.

4. Holatlarning eng murakkabi — bu muammo holatidir. Bunday holatda, amaliyotda mavjud bo‘lgan konkret muammo keltirilib, uning yechimini berish so‘raladi.

Dialog, munozara bizning davrimizning haqiqiy alomati bo‘lib qoldi. Ammo mavjud masalalarni jamoa bo‘lib muhokama etish san’atini har kim ham egallay olmaydi.

Dialog — bu ikki va undan ortiq insonlarning ma’lum bir mavzu bo‘yicha bir-birini to‘ldiradigan suhbat, ochiq muloqoti. Mazkur jarayonda suhbatning har bir ishtirokchisi o‘zining fikrini bayon qiladi.

Munozara — muayyan muammo, bahsli masalani ochiq muhokama etish jarayonidir. Bu bahsning yumshoq ko‘rinishi bo‘lib, turli qarashlardan hammani qanoatlantira oladigan yagona pozitsiyaga kelishni nazarda tutadi. Munozarada faqat tanqid emas, balki o‘z fikrini ifoda etish, mavjud muammolar yechimi yo‘llarini ko‘rsatish muhim hisoblanadi.

Ikki qarama-qarshi fikrning muhokamasi. Rahbar muhokama uchun bitta muammoga oid ikki xil qarashni taklif etadi. Bunda pedagog o‘z fikrini bayon etishi va asoslashi lozim.

Amaliy ko‘nikmalarga o‘qitish. Mazkur metod juda samarali hisoblanadi. Ammo uni oldindan chuqur o‘ylab, qaysi pedagogga topshirishni his qilish lozim

⁵⁰ O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligining 2011-yil 4-iyuldagi “Uzluksiz metodik xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi 144-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan nizomlar.

bo'ladi. Davomiyligi bo'yicha u ko'p vaqtni (5 daqiqagacha) egallamasligi darkor. Eng yaxshisi, amaliy ish tajribadan o'rgatuvchi elementni berish maqsadga muvofiqdir.

«O'qituvchi ish kuni» imitatsiya metodi. Pedagog oldida turgan maqsad va vazifalar shakllantirilib, unga ma'lum vaqt davomida o'zining ish kunini modellashtirish tavsiya etiladi. Oxirida rahbar taklif etilgan har bir modelning muhokamasini tashkil etadi, ijobiy jihatlarini tahlil etadi hamda kamchiliklarini ko'rsatib o'tadi.

Pedagogik krossvordlarni yechishi o'qituvchilarning ma'lum mavzu bo'yicha bilimlarini aniqlashga yordam beradi, ularning dunyoqarashini rivojlantiradi, natijada, ish sifatiga ijobiy ta'sir qiladi. Ularni jamoa bilan ishlaganda hamda individual metodik tadbirlarda qo'llash tavsiya etiladi.

Instruktiv-direktiv hujjatlar bilan ishlash.

Pedagoglarga oldindan u yoki bu hujjat bilan tanishish, o'z ishida qo'llash, ma'lum bir yo'nalish bo'yicha ish rejasini ishlab chiqish, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish so'raladi. Mazkur ishni har kim mustaqil bajaradi, pedagogik kengashda esa mavjud bitta muammoning yechimiga bo'lgan turli qarashlar muhokama etiladi.

O'quvchilar xulqi, ijodining tahlili. Rahbar hujjatlarni tayyorlaydi. Bular disk, fleshkadagi yozuvlar, o'quvchilar ijodidan namunalar, ularning xulqi tahlili bo'lishi mumkin. O'qituvchilar material bilan tanishadilar, tahlil qiladilar, o'quvchilarning bilim, ko'nikma, malakasi, rivojlanganlik darajasiga baho beradilar, mazkur o'quvchilarning sinf rahbarlariga, ota-onalariga yordam sifatida tegishli takliflarni shakllantirib, tavsiya etadilar.

Yagona metodik mavzu bo'yicha ishlarni qanday olib borish kerak?

Ta'lim muassasasi ma'muriyati tegishli o'quv yili uchun o'zining salohiyatidan kelib chiqqan holda yagona metodik mavzuni tanlaydi. Agar yagona metodik mavzu har bir pedagogni qiziqitira olsa, u jamoani jipslashtirish omili sifatida xizmat qiladi. Yagona mavzuni tanlashda hisobga olish lozim bo'lgan qator talablar mavjud. Mavzu pedagoglar ehtiyojlari va qiziqishlari, ular erishgan natijalardan kelib chiqqan hamda ta'lim muassasasi uchun muhim va dolzarb bo'lishi talab etiladi.

Yagona metodik mavzu, shuningdek, olib borilayotgan konkret ilmiy-pedagogik

tadqiqotlar tavsiyalari hamda boshqa ta'lim muassasalari jamoalari tomonidan to'plangan amaliy tajribalarni ham albatta hisobga olgan holda tanlashi maqsadga muvofiqdir. Bu talablar «velosiped ixtiro etishni» rad etib, jamoa faoliyatiga sinovlardan muvaffaqiyatli o'tgan ilg'or pedagogik tajribalarni joriy etishni nazarda tutadi. Ammo bu jamoa tomonidan tajriba-sinov ishlari o'tkazilib, mualliflik dasturlarini, tegishli metodik ishlanmalarni joriy etish amaliyotini hech ham rad etmaydi. Amaliyot, shuningdek, metodik mavzuni tanlashda istiqbolni hisobga olish yaxshi samara berishini isbotlaydi. Ta'kidlash joizki, yagona metodik mavzu muassasada olib borilayotgan hamma metodik ishlar formalari hamda pedagoglar mustaqil ishlari mavzulari bilan uyg'un holda bo'lishi talab etiladi.

Jamoaning yagona metodik mavzu ustida olib borgan ishlarini ta'lim muassasasini rivojlantirish mualliflik modeli, tajribalar asosida ishlab chiqilgan metodik ishlanmalar, tavsiyalar tashkil qiladi⁵¹.

Faollashtirish o'yinlari deganda nimani tushunamiz?

Faollashtirish o'yinlari — bu ishtirokchilarning o'zlari tomonidan ishlab chiqilgan qoidalar va tartib asosida turli holatlarda boshqaruvchilik qarorlarini qabul qilishga asos bo'ladigan imitatsiya metodidir. «O'yin» atamasining o'zi ko'p tillarda hazil, faoliyat, jarayon kabi tushunchalarga to'g'ri keladi hamda ushbu jarayonning ijobiy quvonarli lahzalar bilan aloqadorligidan darak beradi. Ishchanlik o'yinlarining metodik ishlar tizimida paydo bo'lishi aynan shular bilan izohlanadi. Ishchanlik o'yinlari qiziqishni orttiradi, yuqori faollikni amalga oshiradi, real pedagogik muammolarni hal etishda ko'nikmalarni takomillashtiradi. Umuman olganda, ishchanlik o'yinlari, ularning aniq holatlarning ko'p qirrali jarayonlari tahlili bilan joriy etilishi nazariya bilan amaliyotning uyg'unligini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh.Mirziyoyevning “Mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirish masalalari bo'yicha videoselektor

⁵¹ Ahliddinov R.SH “Maktabni boshqarish san'ati” – “Fan” -2006.

yig`lishi”dagi nutqi 30-oktabr 2020yil.

2. Sh.Mirziyoyevning “Maktab ta`limini isloh qilish bo`yicha yil boshida belgilangan topshiriqlar ijrosi, yil yakuniga qadar ustuvor vazifalarga bag`ishlangan yig`ilish”dagi nutqi 5-aprel 2022-yil
3. Xalq ta`limi vazirligining “Umumiy o`rta ta`lim muassasalarining metodik kengashi to`g`risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash to`g`risidagi ” 2016-yil 3-may 2871-sonli buyrug`i
4. O`zbekiston Respublikasi Xalq ta`limi vazirligining 2011-yil 4-iyuldagi “Uzluksiz metodik xizmat ko`rsatish tizimini takomillashtirish to`g`risida”gi 144-sonli buyrug`I bilan tasdiqlangan nizomlar.
5. Shukur Po`latov “Ta`lim menejmenti, yoxud ta`lim muassasasini ilmiy-metodik boshqarish strategiyasi” Yosh kuch, Toshkent-2019.
6. Ahliddinov R.SH “Maktabni boshqarish san`ati” – “Fan” -2006.
7. Ahliddinov R.Sh. O`zbekiston Respublikasida maktab ta`limi tizimini boshqarish xususiyatlari: nazariy-metodologik jihatlar. – Toshkent 1997 yil